

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

LEGITIMAREA NUMELUI STATULUI ROMÂN ÎN VÂLTOAREA REVOLUȚIEI PAȘOPTISTE*

Col. conf. univ. Dr. Aurel V.DAVID

MOTTO:

*„Cuza-Vodă a unit țărișoarele noastre,
pe Valahia cu Țara Moldovenească,
de a făcut țara noastră strașnic de mare
și puternică, cum e azi.
Strașnic domn a mai fost Cuza-Vodă”¹.*

Prolog:

• După secole de dominații străine și de încercări ale imperiilor vecine de a șterge sau a falsifica identitatea băștinașilor din spațiul carpato-danubiano-pontic, la începutul secolului al XIX-lea în limbajul comun, alături de străvechiul nume „DACIA”, regăsit în proiecte politico-statale, autohtone sau străine, s-a impus etno-toponimul «ROMÂNIA» («gr. RUMUNIAS»).² Această pecete identitară a neamului a fost confirmată cu argumente istorice și filologice de către Dimitrie Daniel Philippide, istoric și om de litere aromân, devenit profesor la Academia Domnească din București. În anul 1816, acesta a publicat la Leipzig, în limba greacă, «Istoria Rumunias», urmată în același an de «Geografia Rumunias»,³ introducând, astfel, în circuitul științific toponimul «RUMÂNIA» (gr. Rumunias). În concepția acestuia, „Rumunia” semnifica „țara tuturor rumânilor”, afirmând că „Țara cuprinsă între Ung, Tissa, Istros, Pontus Euxinos, Tyras și o parte din vechii Schythii cu care istoricii mai vechi și conservanți o numeau, mai adesea părțile dinăuntru, din stânga și din jos a Istrosului, spre nordul Pontului Euuxinos și a Mării Maedita” trebuie « să se cheme Rumunia, de la numele de rumun, după cum locuitorii cei mai vechi și cei mai numeroși își dădeau lor ».

Dimitrie Daniel Philippide n-a inventat numele „ROMÂNIA”, scris grecește Ρουμανία (Rumunia),⁴ nici nu s-a folosit de acesta când a publicat Istoria și geografia Rumâniei, cu referire, în linii mari, la spațiul Daciei getice și nu doar al provinciei romane Dacia. Deci, toponimul „România” n-a apărut în preajma revoluției de la 1848 din rațiuni politice „artificiale” și în „spirit naționalist modern”, ci a fost moștenit din străvechime, ca pecete a neamului.

*

• Revoluția „valahilor” din anul 1821, deși înăbușită în sânge, a consolidat „partida națională”, care a preluat acțiunea de consolidare a statalității rumânești, prin recuperarea atributelor de unitate și independență. O primă etapă a însemnat lămurirea problemei originii românilor și a limbii române. În acest demers s-au implicat, cu înflăcărare revoluționară, o pleiadă de filosofi, istorici, juriști, psihologi, sociologi, din toate părțile vetrei străvechi.⁵ În scurt timp s-au conturat două curente de gândire: acceptarea descendenței din coloniștii romani aduși în provincia Dacia romană și asumarea descendenței din geto-daci, cunoscut fiind că cea mai mare parte a Daciei nord-dunărene a rămas în afara stăpânirii romane.

I. Prologul războiului toponimic între „DACIA” și „ROMÂNIA”

• După uciderea mișească a lui Tudor Vladimirescu și înăbușirea revoluției de către trupele otomane, conștiința descendenței dacice i-a îndemnat pe cărturarii neamului să susțină, însă cu multă precauție, ideea refacerii statului în vatra Daciei getice și în folosul neamului. Ideea de stat unitar, așa cum a fost înaintea de agresiunea Romei imperiale, a fost preluată și dezvoltată de către generațiile de reformatori ai nației românești.

* Extras din lucrarea Aurel David, *Cuza Vodă: între luminile și umbrele unei tulburătoare domnii pământene*, Ed. Beta, București, 2023. Articolul a fost publicat în revista „Vitrării” - *Lumini și umbre*, an IX, nr.34, martie-mai 2018, p. 41-57.

¹ Opinii ale românilor despre Cuza, în *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și Muscel*, 1910, de Constantin Rădulescu Codin

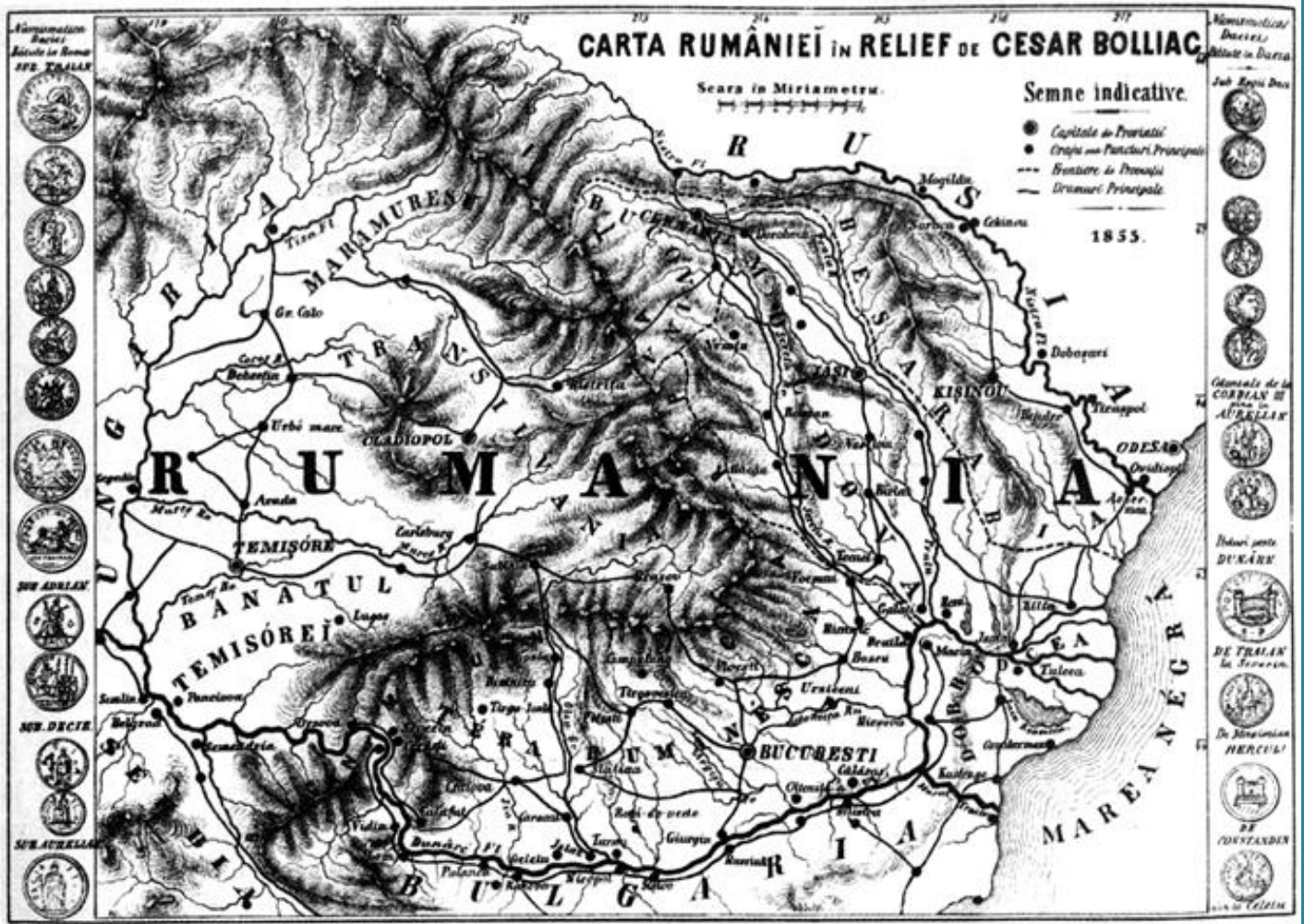
² Vezi, pe larg, Vasile Arvinte, *Român, românesc, România*. Studiu filologic, ediția a III-a, definitivă, Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2008.

³ Dimitrie Daniel Philippide, *Istoria României*, traducere, studiu introductiv și note de Olga Cicanci, Editura „Pegasus Press”, București, 2004.

⁴ Petre P. Panaitescu, *Interpretări românești*, Ediția a II-a, București, 1994, p.66.

⁵ Vezi, pe larg, N. Adăniloiaie, *Revoluția de la 1848 și problema unității naționale, în Revoluția de la 1848 în țările române (Culegere de studii)*, Editura Academiei R.S. România, București, 1974.

Ardelenii George Barițiu, August Treboniu-Laurian, Alexandru Papiu-Ilarian, muntenii Ion Heliade Rădulescu sau Nicolae Bălcescu ori moldovenii, precum Mihail Kogălniceanu, au căutat și au

Harta Rumâniei în viziunea lui Cezar Bolliac, 1855

găsit în „Cartea neamului”, adică în Istoria lui Petru Maior, o carte a epocii de renaștere națională, imaginea proiectată în viitor a noii Dacii, țara tuturor rumânilor.

Însă, din motive de protejare a ideii unității vetrei, o parte a inteligenței neamului a ales ca simbol toponimul „ROMÂNIA” pentru denumirea țării („Țara Rumânească”), asociat cu numele neamului, „rumân”-„român”, însoțit de atributul „rumânesc”/„românesc”. În anul 1821, Zaharia Carcalechi, asociat cu Damaschin Bojincă, a publicat almanahul „Biblioteca românească” orientat spre istorie, cu precădere spre istoria națională.⁶ Deci, s-a impus, pe nesimțite și incorect, idea potrivit căreia numele „Romînia” venea „de la Roma,” unde în antichitate duceau toate drumurile, și nu de la „RUMÂNIA”/ RUMUNIA”, „rumân” /„rumunească” - etnotoponime moștenite de la străvechii pelasgi (pelashi), adică „rumuni”/„valahi”.

- În acei ani, mai ales în Moldova s-a declanșat un adevărat război toponimic între „DACIA” și „ROMÂNIA”, iar mica „inginerie filologică” și-a făcut loc . La 14 martie 1837, la Iași a apărut revista „Alăuta românească” (deci, nu moldovenească, n.n.), prima revistă literară din Moldova, supliment al gazetei „Albina românească”. În anul 1838, la București, Aron Florian a înființat ziarul „România”. Acesta a avut un puternic ecou în rândul unor intelectuali, care au îmbrățișat ideea referitoare la numele de „ROMÂNIA” pentru denumirea statului care urma să fie înființat în vatra Daciei getice. În replică, în anul 1839 inginerul Alexandru Popovici și-a manifestat intenția de a lansa revista istorică „Dacia veche și nouă”, primul proiect al unei reviste românești de istorie.⁷

⁶ Mircea Popa, Valentin Tașcu, Istoria presei românești din Transilvania, București, Editura „Tritonic”, 2003, p.35-41.

⁷ Nicolae Iorga, Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, ediție de Rodica Rotaru, vol. I, Editura „Minerva”, București, 1983, p.290.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

• Simbolul revitalizării ideii vetrei dacice și readucerea acesteia în conștiința neamului a fost revista „Dacia literară”,⁸ înființată de către Mihail Kogălniceanu în anul 1840, cu scopul declarat ca „românii să aibă o limbă și literatură comună pentru toți”. El a respins „romanomania”, dar a ținut să precizeze, în spiritul vremii, că toate ne-au venit de la Roma.

În programul revistei se afirma că aceasta va fi o „publicație românească”, ce va primi „producții literare românești din oricare parte a Daciei”, adică din Moldova, Ardeal și Valahia.

Însă, revista nu s-a axat exclusiv pe literatură, încercând cu diplomatie să conștientizeze nevoia de redeșteptare a numelui „Dacia” în rândul poporului de rând. Printre colaboratori s-au aflat Vasile Alecsandri, Constantin Negruzzi, Alecu Russo, Grigore Alexandrescu, Alexandru Donici. Intenția de revitalizare a numelui „Dacia” a fost sesizată de domnitorul Moldovei, Mihai Sturdza, „os de moldovean”, dar harpagon, așezat pe tron sub protecția turcilor, dar intrat cu totul în sfera de influență a politicii rusești. Astfel, după primele 3 numere, în anul 1840 revista a fost interzisă din poruncă domnească, întrucât ideea creării unui Dacii cu fundament „valah” nu era agreată de imperiile vecine.

Pericolul pentru proiectul „Daciei valahe” a fost sesizat de Mihail Kogălniceanu, care, rugându-se lui Dumnezeu „să ne păstreze români”,⁹ a continuat lupta, înființând la Iași, în anul 1841 (datată însă în anul 1840), revista „Arhiva românească”. Printre colaboratorii revistei era și August Treboniu Laurian, „arhitect din Viena, român de națiune”. Pentru susținerea ideii de unitate a vetrei, Mihail Kogălniceanu a propus să se publice o colecție a cronicarilor Moldovei și Valahiei, „spre a le păstra românilor” și a-i conștientiza asupra unității de neam și limbă.¹⁰

• Pericolul pentru proiectul „Daciei valahe” a fost sesizat și de către românul muntean Nicolae Bălcescu. De aceea, alături de August Treboniu Laurian și alți patrioți, în anul 1843, a înființat la București „Societatea literară”, transformată în scurt timp în „Asociația literară a României”. Identitatea membrilor a fost suprapusă peste cea a membrilor societății secrete „Frăția”, care milita pentru unirea românilor în vatra străveche.¹¹

• Lupta pentru revitalizarea numelui „DACIA” a fost preluată cu mult curaj de către munteanul Nicolae Bălcescu și ardeleanul August Treboniu-Laurian, deși se credea despre el că era un „îndoctrinat” al Școlii Ardelene.

În anul 1845, cei doi români patrioți au înființat revista „Magazin istoric pentru Dacia”, care se adresa românilor din toate cele trei principate. Articolele acestei reviste au promovat un punct de vedere autohton privind vechimea, continuitatea și unitatea românilor din Ardeal, Moldova și Valahia (Țara Românească). În această revistă au fost tipărite, pentru prima oară, cronici muntenești și moldovenești,¹² din care au apărut 5 volume, până în anul 1847 (apariția ei fiind întreruptă în timpul revoluției).

II. Bătălia dintre „DACIA” ȘI „ROMÂNIA” în vremea revoluției

• Anii 1848-1849 au cuprins în tumultul revoluției întreaga vatră a Daciei getice, care a zdruncinat din temelii regimul politic cele trei țări românești.¹³

*

În primăvara anului 1848, peste MOLDOVA a adiat o firavă pală de vânt cu iz de revoluție. Aceasta a avut un caracter pașnic, fiind numită în epocă „revolta poezilor români” și concretizată în martie 1848 printr-o petiție, iar în august 1848 printr-un program.¹⁴ Petiția a cuprins 35 de puncte și a fost redactată în 27 martie 1848 de către Vasile Alecsandri, cu știrea principelui Mihail Sturdza, la o întrunire a tinerilor revoluționari moldoveni care a avut loc la hotelul Petersburg din Iași. Această „petițiune a boierilor și notabililor moldoveni” a avut caracter moderat, cuprinzând reforme moderate,

8 Vezi, Maria Platon, Dacia literară. Destinul unei reviste, viața unei epoci literare, Editura „Junimea”, Iași, 1974.

9 Mihail Kogălniceanu, Opere, tomul I, Scrieri istorice, ediție Andrei Oțetea, București, 1946, p.612.

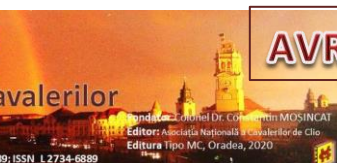
10 Vezi „Arhiva românească”, I, Iași, 1840, p.226.

11 Cornelia Bodea, Lupta românilor pentru unitate națională. 1834-1849, București, Editura Academiei, 1967, p. 50-59.

12 Ileana Șerbu-Desu, Date mai puțin cunoscute despre revista „Magazin istoric pentru Dacia”, în revista „Muzeul Național”, VIII, 1994.

13 Vezi, pe larg, Gheorghe Platon, Geneza revoluției române de la 1848: introducere în istoria modernă a României, Editura Junimea, 1980; Dan Berindei, 1848 în țările Române, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.

14 G.D. Iscru, Revoluția română de la 1848-1849, București, 1988.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

mai mult de ordin administrativ și cultural, în conformitate cu Regulamentul Organic. Însuși principele Mihail Sturdza, presat de prezența la graniță a trupelor rusești, a cerut revoluționarilor petiția respectivă, pentru a preveni pericolul unei mișcări de revoltă în Moldova sub influențe externe. După ce a preluat petiția, principele Mihail Sturdza a ordonat arestarea capilor mișcării, pe care a vrut să-i trimită în Turcia. Însă, arestații au reușit să-i cumpere pe cei care trebuiau să-i treacă Dunărea (un mare rol în salvarea lor a jucat Maria Rosetti, care „mergea pe talvegul Dunării cu copilul în brațe și cu pungile de galbeni” pentru a-i elibera pe cei căzuți prizonieri!), ajungând la Brăila. Alexandru Ioan Cuza a fost salvat de către soția sa - Elena -, care a intervenit pe lângă consulul englez Cunningham. După eliberare, acesta s-a refugiat la Viena, fiind urmat mai târziu de soție. De la Brăila, revoluționarii au reușit să plece în Transilvania, apoi au trecut în Bucovina.

În Moldova vremurile erau nesigure, întrucât în 28 iunie (st.v.) 1848, trupele rusești au intrat în Iași, instaurând „ordinea” în Principatul Moldovei. Astfel, Moldova a intrat sub regimul ocupației militare rusești. O parte dintre revoluționarii moldoveni, care au scăpat de deportarea în Turcia, s-au refugiat în Bucovina, la moșia Cernăuca a familiei Hurmuzachi. Printre aceștia s-au aflat Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, George Sion, Mihail Kogălniceanu. În august 1848, acolo a fost redactat un program în 36 de puncte, publicat de Mihail Kogălniceanu sub titlul „Dorințele partidei naționale din Moldova”, deosebit radical de petiția din martie 1848, fiind împotriva Regulamentului Organic și a protectoratului țarist. Revoluționarii au cerut, printre altele, egalitate politică și civilă, instrucțiune gratuită, secularizarea averilor mănăstirești închinată, desființarea rangurilor și privilegiilor, împrumutarea țăranilor, eliberarea robilor țigani particulari și unirea Moldovei cu Muntenia. În vara lui 1848, în Bucovina - și mai ales în Cernăuți - se aflau circa 50 de frunzași ai tineretului revoluționar moldovean, printre care: Alexandru Ioan Cuza, C. Negri, D. Canta, Vasile Alecsandri, Al. Russo. Aceștia li s-a adăugat și Mihail Kogălniceanu, care avusese un conflict cu fiul domnitorului.

În august 1848, a fost redactat un program în 36 de puncte, care a fost publicat de Mihail Kogălniceanu sub titlul „Dorințele partidei naționale din Moldova”. Acest program se deosebea radical de petiția din martie 1848, fiind împotriva Regulamentului organic și a protectoratului țarist. Se cereau, printre altele: egalitate politică și civilă, instrucțiune gratuită, împrumutarea țăranilor și se încheia cu o dorință arzătoare: unirea Moldovei cu Muntenia.

- În VALAHIA (ȚARA ROMÂNEASCĂ), revoluția s-a bucurat de mai mult succes decât în Moldova, deoarece tinerii revoluționari munteni au încercat traducerea ideilor în fapte. În acest scop, i-au atras în tabăra lor pe intelectualii mai de seamă din acea vreme, precum și o parte a administrației și armatei.¹⁵

La începutul anului 1848, francezul Henri Desprez, „ajutat” de Nicolae Bălcescu, a publicat la Paris un articol despre unitatea românilor pe care Simion Bărnuțiu l-a comentat astfel: „Dacia în felul cum a fost alcătuită, e menită a fi unită”. Patrioți oltenii i-au cerut domnitorului Gheorghe Bibescu (1842/1843-1848) „să lupte pentru înființarea regatului dacic”.¹⁶ Aflând de cele puse la cale de către revoluționari, principele Gheorghe Bibescu a ordonat paza tuturor porturilor pentru a aresta, imediat după debarcare, agitatori revoluționari veniți de la Paris.

În 7 iunie 1848, revoluționarii Gheorghe Magheru, Nicolae Bălcescu și Costache Romanescu au alcătuit, la Craiova, în ilegalitate, primul guvern provizoriu. Însă, de teama represiunii, revoluționarii au hotărât citirea Proclamației revoluției la Islaz, un mic port la Dunăre din județul Romanați. Acolo, guvernul provizoriu se putea sprijini pe doi membri ai clubului revoluționar craiovean - respectiv Ioan Maiorescu (care fusese numit prefectul județului) și căpitanul Nicolae Pleșoianu, ai cărui dorobanți primiseră ordin să se deplasase din Craiova la Islaz.

Sub oblăduirea lui Ioan Maiorescu și Nicolae Pleșoianu, în 9 iunie 1848 preotul Radu Șapcă din Celei a organizat o mare adunare populară la Islaz, unde a fost citită proclamația și s-a oficializat guvernul provizoriu, care i-a cuprins pe ofițerii Gheorghe Magheru și Nicolae Pleșoianu, preotul Radu Șapcă, membrii clubului craiovean: Ștefan Golescu, Ioan Maiorescu și ca secretar Costache Romanescu; aceștia li s-au alăturat Ion Heliade Rădulescu și Christian Tell.

¹⁵ Apostol Stan, *Revoluția de la 1848 în Țara Românească*, Editura Saeculum, București, 1998.

¹⁶ Colonel (rtr.) Constantin Chiper, Un eveniment cu o deosebită semnificație istorică, în revista „Forțele Terestre”, nr. 1/2009.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

În 11 iunie 1848, Gheorghe Bibescu, știind că a pierdut sprijinul armatei, a semnat, la București, proclamația de la Islaz, care a devenit noua constituție. Însă, a doua zi, consulul rus a protestat și a amenințat că armata rusă va invada țara. În aceste condiții, Gheorghe Bibescu a abdicat, iar guvernul provizoriu revoluționar s-a deplasat întâi la Craiova pentru a înlătura grupul care îl sprijinea pe Gheorghe Bibescu. În 13 iunie 1848, Craiova a fost ales ca loc de întrunire a guvernului provizoriu și prima capitală a revoluționarilor pașoptiști, înainte ca aceștia să ajungă la București.

Ioan Maiorescu a citit proclamația de la Islaz în fața unei mulțimi entuziasmate. A doua zi, în zorii zilei, când străzile orașului erau amorțite, iar craiovenii visau la idealurile revoluției, reacțiunea craioveană încearcă contralovitura. Ion Heliade Rădulescu a primit delegația contrarevoluționarilor, soldații colonelului Ion Vlădoianu, cunoscut reacționar, s-au strecurat, deghizați pe străzile aproape pustii la acea oră, au împresurat sediul guvernului revoluționar și au arestat o parte a membrilor guvernului. Însă, Gheorghe Magheru, alături de Grigore Bengescu, Iancu Obedeanu, Nică Locusteanu și Ioan Maiorescu au adunat în grabă dorobanții, au mobilizat locuitorii Craiovei și au înconjurat, la rândul lor, partizanii contrarevoluției, despresurând sediul guvernului provizoriu.

În 14 iunie 1848, Guvernul a adoptat ca steag național, tricolorul revoluționarilor. Primul steag tricolor al pașoptiștilor, cel purtat la Islaz de Popa Șapcă și după care au fost întocmite toate celelalte steaguri pașoptiste, a fost cusut doar de mâinile domniței Maria Alexandrina, copila lui Gheorghe Magheru, în amintirea steagului purtat de Tudor Vladimirescu și pentru ca primul steag al revoluției să poarte simbolul neprihănirii.

În 15 iunie 1848, Guvernul provizoriu se afla încă la Craiova. Însoțit de o oaste alcătuită din dorobanții aflați sub comanda lui Nicolae Pleșoianu, cărora li se alătură numeroși țărani, guvernul provizoriu revoluționar a plecat spre București. În aceeași zi, a avut loc o întrunire la vârf ruso-turcă la Istanbul. În timp ce turcii priveau cu neutralitate evenimentele din Țara Românească, rușii care urmăreau cucerirea strâmtorilor Bosfor și Dardanele și extinderea imperiului țarist în Balcani, au găsit revoluțiile române un bun prilej de reîncepere a ostilităților. Rușii au declarat că nu vor tolera un focar revoluționar la granița imperiului lor.

În 16 iunie 1848, revoluționarii au ajuns la București, în frunte cu membrii guvernului provizoriu, fiind întâmpinați cu entuziasm de locuitorii orașului. De teama represiunilor celor două imperii, guvernul provizoriu a fost remaniat, cooptând în acesta și o aripă moderată, alături de aripa radicală a revoluționarilor. Noul guvern provizoriu a fost condus de mitropolitul Neofit și a avut ca membri pe: Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Golescu, Ștefan Golescu, Christian Tell, Gheorghe Magheru, C.A. Rosetti, Nicolae Bălcescu și Ion C. Brătianu.

În 19 iunie 1848, reacționarii au încercat o contralovitură, anihilată imediat de revoluționari, care au cerut sprijinul populației. În fruntea apărătorilor guvernului s-au aflat Ana Ipătescu și Nicolae Golescu. Gheorghe Magheru a primit conducerea armatei și sarcina constituirii bazei armate a revoluției în Oltenia. În 19 iulie 1848, ca urmare a înțelegerii ruso-turce, rușii au invadat Moldova, iar turcii au pătruns în Țara Românească. Guvernul revoluționar a trimis o delegație la cartierul general al comandantului trupelor turce, Soliman Pașa, asigurându-l de relațiile cordiale ale guvernului revoluționar față de turci. Soliman Pașa a cerut dizolvarea guvernului care și-a schimbat denumirea în locotenență domnească, având în frunte pe Ion Heliade Rădulescu, Cristian Tell și Nicolae Golescu, noua formulă păstrând membrii guvernului, dar punând în față trei persoane considerate moderate pentru adormirea vigilenței turcilor.

Soliman Pașa a fost bine primit în București, nu a intrat cu armata, s-au dat reprezentații în cinstea lui, iar acesta a recunoscut locotenența domnească drept guvern legal. Urmarea acestei recunoașteri a fost recunoașterea legalității guvernului de către toate guvernele europene, cu excepția rușilor. Rușii au reclamat mituirea lui Soliman Pașa și incapacitatea acestuia de a pricepe ce se întâmplă în țară și au cerut sultanului înlocuirea acestuia cu Fuad pașa, omul măsurilor dure. În 13 septembrie 1848, în cursul intrării trupelor otomane, un incident a dus la bătălia din Dealul Spirii între turci și Compania de Pompieri condusă de căpitanul Pavel Zăgănescu, care s-a terminat cu un rezultat defavorabil revoluționarilor români. În 30 noiembrie 1848, în ajunul intrării în Craiova a primei divizii otomane, evaluată la 10.000 de ostași și comandată de Hussein-Pașa, sute de săteni din jurul Craiovei și locuitori ai orașului, înarmați cu puști, sulite, topoare și coase, au întâmpinat trupele străine, neținând

seama de superioritatea numerică covârșitoare a acestora. Rezultatul a fost din nou defavorabil românilor. Revoluția fusese învinsă...

*

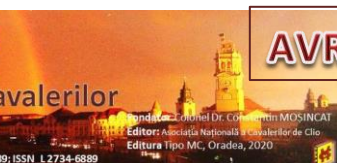
• În TRANSILVANIA, spre deosebire de Moldova și Valahia (Țara Românească), revoluția a durat mai mult timp, iar pe lângă caracterul social, a avut și unul național. 17 Doctrinarul revoluției române din Transilvania de la 1848 a fost Simion Bărnuțiu gânditor, istoric și om politic, vicepreședinte al Adunării Naționale de la Blaj. În ziua de 2 mai 1848, acesta a rostit în catedrala Blajului celebrul său discurs intitulat „La lumina istoriei și a libertății”, care a devenit programul revoluționarilor din Transilvania. Poetul revoluției transilvane de la 1848 a fost Andrei Mureșanu, autorul nemuritorului „Răsunset”, imnul deșteptării și demnității noastre naționale.

În contextul mișcărilor revoluționare care izbucniră în anul 1848, în cuprinsul împărăției austriece, întâi la Viena, apoi în Italia și în Boemia, revoluționarii unguri, îndeosebi tineri, s-au ridicat la luptă sub conducerea slovacului Lajos Kossuth. Aceștia au proclamat Ungaria independentă și au hotărât anexarea Transilvaniei la noul stat ungar. Românii au trecut la proteste, cerând drepturi egale cu celelalte naționalități din Transilvania.

De aceea, ei au decis să țină o mare adunare la care să discute problemele ce priveau națiunea română. Adunarea s-a ținut în zilele de 3-5 mai (st.v.) 1848, lângă Blaj, pe câmpia care de atunci s-a numit Câmpia Libertății. La acea adunare au fost prezenți 40.000 de oameni, veniți din toate părțile Transilvaniei, în frunte cu preoți, dascăli și cărturari. De față erau și câțiva juni din Principate, printre care Alecu Russo și Alexandru Ioan Cuza. Cu acel prilej, Simion Bărnuțiu a rostit o cuvântare argumentată, în limba cultă a vremii, împestrițată cu latinisme. Pe limba poporului au vorbit tinerii Avram Iancu din Vidra de Sus și Ion Buteanu. Avram Iancu venise în costum național, cu șerpar lat și pistoale la brâu. Era voinic, înalt, cu păr negru, fiind imediat remarcat de mulțime. Studiase dreptul, iar tinerețea, ca și pe ceilalți lideri revoluționari, îl făcuse să treacă la fapte.

Alecu Russo a povestit ulterior cum Ion Buteanu și Avram Iancu vorbeau mulțimii. Primul zicea: „Ungurii vreau Unio (unirea Transilvaniei cu Ungaria). Va să zică până acum ei ne-au încălecat pe par și acum vrea să ne pue șaoa în spinare”. Al doilea striga: „Uitați-vă pe câmp, românilor! Suntem mulți ca cucuruzul brazilor, suntem mulți și tari și Dumnezeu e cu noi!” În urma cuvântărilor ținute, s-a votat o rezoluție în patru puncte prin care „nația română se declară și se proclamă...de sine stătătoare și...parte întregitoare a Transilvaniei, pe temeiul libertății egale” și „depune jurământul de credință către împărat și patrie”. A doua zi rezoluția a fost dezvoltată, cerându-se reprezentare proporțională în toate ramurile de conducere și în administrația țării, libertatea presei și întrunirilor, școli de tot felul, o universitate, etc.. Românii adunați acolo au protestat solemn împotriva unirii cu Ungaria, făcută fără consultarea românilor. Românilor li s-au adăugat sașii, care au protestat împotriva unirii Transilvaniei cu Ungaria. Din mijlocul țărănimii de pe Câmpia Libertății s-a strigat: „Noi vrem să ne unim cu țara” - deci cu Valahia, așa cum recunosc rapoartele autorităților ungare. Spre sfârșitul lui iunie 1848, s-au adunat și românii din Banat, sub conducerea lui Eftimie Murgu, care studiase dreptul, și au votat o rezoluție în opt puncte, cerând pentru români egala îndreptățire cu celelalte nații.

În septembrie 1848, la Blaj s-a desfășurat a treia adunare, la care au participat peste 60.000 de români înarmați, care a adoptat o rezoluție împotriva anexării Transilvaniei la Ungaria. În ultima zi a adunării, a fost elaborat un memoriu adresat Parlamentului de la Viena, prin care s-a cerut unirea tuturor românilor într-o uniune de popoare libere, sub autoritatea Austriei. Această cerință a fost dictată de interesul obținerii drepturilor politice, pe care revoluția ungară nu avea în intenție a le acorda românilor. Revoluționarii unguri au văzut un pericol în ridicarea la luptă a românilor și au crezut că vor putea opri lupta românilor prin teroare. Trupele revoluționare ungare au trecut la represalii, împușcând și spânzurând zeci de țărani români și mai mulți cărturari. Aceste atrocități au dus la înăsprirea relațiilor dintre revoluționarii români și unguri.. În acest context, în lunile septembrie - octombrie 1848, Comitetul național român de la Sibiu a organizat 15 legiuni românești înarmate, comandate fiecare de un prefect și un subprefect, care au început lupta pentru îndepărtarea administrației ungare din Transilvania. În regiuni, precum Făgăraș, Alba, Zarand, Hațeg, Blaj, Cetatea de Baltă, s-a instaurat administrația românească, iar Comitetul național român și-a luat atribuții de Guvern.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

Cetele de români înarmați, sub conducerea lui Avram Iancu și a prefecților de legiuni, s-au retras în Munții Apuseni, pe care armatele revoluționare ungare i-au luat cu asalt. Însă, moșii conduși de Avram Iancu - organizați după modelul roman (prefecți, tribuni, centurioni), i-au înfrânt în luptele de Abrud, Fântânele și Ponorul, iar munți Apuseni n-au putut fi ocupați de trupele revoluționare ungare. În toiul revoluției, au fost făcute repetate încercări de apropiere între români și unguri, deoarece confruntarea dintre aceștia slujea, în fond, țelurilor guvernului de la Viena. Revoluționarul muntean Nicolae Bălcescu a depus necurmate eforturi în această privință. Între 16-28 decembrie 1848, adunarea de la Sibiu a fruntașilor români a reînnoit protestul contra „uniunii”.

După trecerea tumultului evenimentelor revoluționare, în Moldova a reînceput competiția dintre Marile Puteri pentru acapararea Moldovei în sfera lor de influență. În 19 aprilie (st.v.) 1849, la Balta-Liman s-a semnat Convenția între Rusia și Turcia,18 care, în art.1, stipula că „hospodarii Moldovei și Valahiei”, considerați „înalți funcționari”, urmau să fie numiți de sultan, după un mod special, asupra căruia cele două curți au căzut de acord, cu scopul de a încredința administrarea acestor provincii „celor mai demni candidați care se bucură de cel mai bun renume în fața compatrioților lor”. Cei doi „hospodari” urmau să fie numiți pentru 7 ani, cele două Curți rezervându-și dreptul, cu un an înainte de expirarea termenului fixat, să ia în considerație starea internă a Principatelor și serviciilor pe care le-au adus cei doi „hospodari”, pentru a se pronunța, de comun acord, asupra hotărârilor ulterioare.

*

- În iarna anilor 1848/1849, în Transilvania, conflictul militar între trupele revoluționare ungare și trupele imperiale (austriece) a continuat. Până în martie 1849, trupele revoluționare ungare, sub conducerea generalului Iosif Bem, revoluționar polonez, au reușit să oprească înaintarea armatei imperiale, „eliberând” treptat Transilvania. În acel context, Avram Iancu a încercat să se apropie de Lajos Kossuth, tratativele fiind purtate în Munții Apuseni prin deputatul din Bihor în Parlamentul de la Pesta, Ioan Dragoș: însă, în toiul acestora, orașul Abrud a fost atacat de un detașament ungar condus de maiorul Hatvany, iar revoluționarul român Ioan Buteanu a fost prins și spânzurat. Cruzimile nemeșimii au întrecut orice limită, Ioan Dragoș și alți fruntași români și-au pierdut viața.

Însă, conducătorii revoluției ungare au continuat să apere interesele nobilimii ungare, devenite peste noapte liberală, refuzând acordarea drepturilor naționale. Evenimentele s-au precipitat, iar împăratul de la Viena, văzând că nu poate eradica mișcarea revoluționară ungară, a chemat în ajutor armata țaristă. În 14 iulie 1849, după lungi și greoaie tratative, a fost semnat la Seghedin, de către Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac și Lajos Kossuth, proiectul de pacificare româno-ungar, care cuprindea în 18 puncte, declarația de principiu asupra asigurării drepturilor naționale minimale ale românilor, colaborării politice revoluționare româno-ungare și prevederi referitoare la organizarea armatei revoluționare românești, care urma să lupte alături de unguri împotriva armatelor imperiale austriece și țariste.

Abia în 28 iulie 1849 au fost recunoscute drepturile naționale ale românilor și slavilor din Ungaria. Dar, a fost târziu, întrucât armata revoluționară ungară a fost înfrântă la Albești, lângă Sighișoara, unde a căzut și poetul revoluționar ungar Șandor Petőfi.

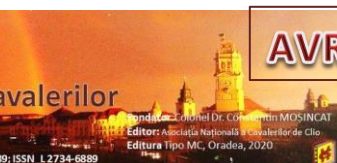
Apoi, trupele revoluționare ungare au primit lovitura de grație lângă Arad, iar prin armistițiul de la Șiria, în apropierea Aradului, semnat în 13 august 1849, a luat sfârșit revoluția ungară. Lajos Kossuth și alți conducători unguri au fugit în Turcia, iar o seamă de generali au fost prinși și spânzurați.

După înăbușirea revoluției, Curtea de la Viena a păstrat față de români o atitudine echivocă, temporizând, răspunzând cu întârziere și doar în parte cererilor românilor transilvăneni.

Revoluția din anii 1848-1849 nu a rezolvat problemele naționale și sociale, dar desființarea iobăgiei nu a mai putut fi anulată.

*

- Ideile vizând făurirea statului național unitar au fost exprimate, pe fond, cu ocazia adunării din 3 mai (st.v.) 1848 de la Blaj. Acolo, alături de Al. I. Cuza, Costache Negri, Iancu Alecsandri, Gh. Sion, Nicolae Ionescu, Dumitru Brătianu și de alți fruntași din Principate, s-au aflat și intelectuali ardeleni refugiați, precum N. Bălășescu, Vasile Maiorescu, Gavril Munteanu, Aron Florian, August Treboniu-Laurian. La întrunirea conducătorilor revoluției din Transilvania în catedrala din Blaj, cu scopul formării unui „program al revoluției”, Simion Bărnuțiu a ținut un discurs în care a susținut ideea potrivit căreia

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

libertatea unui popor este în primul rând națională și a subliniat cu tărie că „voința de unire a poporului român pe întinsul întregii Dacii”.¹⁹

În timpul revoluției s-au conturat șase curente de gândire și acțiune în legătură cu denumirea statului pe care urma să-l creeze națiunea română: Dacia, Dacoromânia, Dacoromania, Romania, România și România Austriacă (România Austriacă Mare).

a) Denumirea „DACIA” (sub formă de regat sau de republică)

• Această denumire a fost susținută de revoluționari ardeleni, precum August Treboniu-Laurian și Constantin Romanu Vivu, de refugiați transilvăneni în Moldova, dar și de către revoluționari munteni și moldoveni. Acest nume a speriat în gradul cel mai înalt autoritățile habsburgice. Odată cu primele vești despre revoluția din Franța, Austria, Ungaria, au apărut și informații despre pregătirea unei mișcări a tineretului revoluționar din „Valahia” (Țara Românească) având ca scop „unirea întregii națiuni române într-un nou imperiu dac”, care i-ar fi putut cuprinde și pe românii din Transilvania și Banat.

În 30 martie 1848, generalul Puchner, informat direct de la București către de însărcinatul cu afaceri chesaro-crăiești - Timoni -, a întocmit un raport ultrasecret, prin care a fost informat atât guvernatorul Teleki, cât și ministrul de război austriac Peter Zanini și Ministerul de externe, cu propuneri de a înăbuși în fașă orice eventuală mișcare a românilor. Din raportul respectiv reieșea că în „Valahia” mișcarea era condusă de tineri boieri care își făcuseră studiile la Paris și care îl desemnaseră pe principele Gheorghe Bibescu în fruntea „Imperiului dac”. Acesta i-ar fi mărturisit aceluși Timoni, că ar fi avut intenția de a-i aresta, fiind însă sfătuit de Kotzebue - consulul rus -, să nu o facă, ci să le explice doar tinerilor că acest lucru nu-l poate realiza, deoarece depinde de turci și de ruși, iar această din urmă putere nu ar tolera o astfel de faptă de insubordonare.

Generalul Puchner a privit această chestiune în termeni militari foarte clari, întrucât majoritatea locuitorilor Transilvaniei erau „români”. El s-a temut ca nu cumva agenți din străinătate sau proclamații sosite de peste hotare să-i îndemne la răscoală pe „români”. El a propus ca, deocamdată, să fie instituit comandamentul Regimentului I de graniță românesc, precum și comandamentele de graniță de la Turnu Roșu și Brașov. Cele din urmă urmau să-și sporească atenția la linia de hotar, cât și la punctele de frontieră. De asemenea, trebuiau supravegheați stric călătorii care intrau în Transilvania, precum și „toate evenimentele petrecute în țară” pentru a i se face imediat raport asupra unor eventuale cazuri suspecte. În acele împrejurări îngrijorătoare a sugerat guvernatorului să-i trateze pe „românii ardeleni”, atât în vorbă cât și în scris, pretutindeni, „cu superioritate” și a recomandat să fie arestați și pedepsiți chiar și aceia care doar ar răspândi „știri alarmante”. Nemulțumit de procedura civilă existentă, a propus să se înființeze și o „supraveghere locală polițienească” severă, precum și îngrădirea vânzării armelor și munițiilor pentru ca românii să nu aibă acces la arme.

Unul dintre cei mai înfocați adepți ai denumirii „DACIA” a fost August Treboniu-Laurian - filolog, istoric și publicist, care a devenit profesor la Sfântul Sava între anii 1842-1848, apoi la Universitatea din București, unde l-a întâlnit pe Nicolae Bălcescu. El a fost unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848 din Transilvania, prevăzând, în prima etapă, unirea tuturor românilor din Transilvania, Ungaria, Bucovina și Banat și apoi crearea unui stat independent al tuturor românilor, numit „DACIA”.²⁰ Judele sas din Brașov îl identificase printre emisarii români cu nume false care urmau să plece la adunarea ce urma să aibă loc la Blaj, „ca să vorbească acolo despre restabilirea regatului dacic”. Același jude raporta ulterior superiorilor săi că „ideea restabilirii Daciei a luat ființă de la un astfel de român”, „un oarecare Treboniu Laurian”, care cu ani înainte emigrase din Transilvania în Valahia unde a trăit ca învățător și care, „beneficiind de un concediu de două luni, s-a întors acasă” și „în public a vorbit despre restabilirea Daciei”.²¹ Tânărul istoric Jokab Elek, care a participat și el la Adunarea de la Blaj, a nominalizat un grup din care făceau parte Simion Bărnuțiu, Alexandru Treboniu Laurian și Ion Rațiu, de fapt un curent din sânul Adunării, care nu voia nimic mai puțin decât unirea „Valahiei”(Țării Românești), Moldovei și Transilvaniei „în vederea restaurării vechii Dacii”. În 4 mai 1848, guvernul Transilvaniei îi numea

¹⁹ Simion Bărnuțiu, Românii și ungurii. Discurs rostit în Catedrala Blajului, 2/14 mai 1848, cu introducere și comentariu de G. Bogdan-Duică, Cluj, 1924.

²⁰ Silviu Dragomir, Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848-1849, vol. I, Sibiu, 1944, p. XLI-XLII.

²¹ Cornelia Bodea, Lupta românilor pentru unitatea națională, București, 1967, p.132.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

„emisari” având drept scop a pleca la Blaj pentru a îndemna poporul la „restabilirea Daciei de odinioară”. În caz că se confirma activitatea lor „subversivă”, atunci ei trebuiau să fie arestați discret și interogați.

- În 9 mai 1848, guvernatorul Teleki Jozsef, într-o depeșă urgentă, a ordonat ca Sion, Constantin Balș și Nicolae Ionescu (fratele lui Ion Ionescu de la Brad), să fie împiedicați chiar și prin arest de a merge la Blaj. Ultimul, tânărul student (la acea dată), Ionescu, pentru a-i deruta pe urmăritori, și-a cerut viza pentru București, și a plecat la Blaj, la Adunare. În aceeași zi, șeful poliției din Brașov - Maurer Mihaly -, a raportat guvernatorului Transilvaniei că: la Brașov și-au făcut apariția oameni străini din Moldova, tinerii cu numele Balș, Cantacuzino, Stănescu și Ionescu, toți boieri; ei caută să culegă informații despre situația de aici; din convorbirile lor reiese că ar dori să restabilească „vechea Dacie”. La Săcele au avut convorbiri secrete cu preoții și populația din localitate. Toți patru urmează a lua parte la Adunarea de la Blaj din 3 mai 1848.

- Unul dintre cei mai mari propagatori ai ideilor revoluționare în Muntenia și din Transilvania a fost Constantin Romanu Vivu. Acesta a devenit membru al Comitetului Național Român ales de Marea Adunare de la Blaj, apoi prefect al Legiunii XII Mureș,²² afirma că „deviza noastră trebuie să fie formarea Daciei”. El aprecia că „Europa trebuia deșteptată asupra faptului că numai prin ridicarea Daciei se putea împiedica Panslavismul”.²³ Despre revoluționarii moldoveni, refugiați din Iași la Focșani, gazeta „Allgemeine Zeitung” afirma că aceștia „erau ferm convinși că din haosul mișcărilor și răsturnărilor va apare republica Dacia”, care urma să cuprindă „toate ținuturile...de la Carpații de nord până la Dunăre și Mare”.²⁴

*

b) Denumirea „DACO-ROMANIA”

Această denumire a fost susținută de Alexandru Papiu Ilarian, jurist, istoric, lingvist, unul dintre principalii organizatori ai revoluției de la 1848 din Transilvania. El aprecia că pentru a împiedica tripla expansiune politică imperialistă, a germanilor, slavilor și ungarilor, precum și a statornici o pace în sud-estul Europei în veșnică fierbere, exista un singur mijloc: „unirea tuturor românilor într-un singur corp politic, adică Daco-Romania”, egală ca teritoriu cu Italia și Anglia, care să aibă ca centru Transilvania. Alexandru Papiu Ilarian susținea că: „Cine e Domn al acestui centru strategic stăpânește până la Tisa și până la Marea Neagră. Numai romanii cei vechi au priceput importanța ei strategică. Barbarii au ignorat-o, de aceea căzură cu toții unii după alții. Este erou cine ocupă această țară, e foarte slab cel ce-o pierde, căci e cea mai grea de ocupat, cea mai lesne de conservat. Cine e Domn al Transilvaniei, e Domn al Principatelor. Mihai își fixase aici capitala, ca să guverneze întreaga Românie. Dar românii de atunci nu l-au priceput, ungurii l-au vândut, Austria l-a ucis...Fără Transilvania, Principatele n-au viitor, duc o existență precară și dubie. Numai unirea Transilvaniei va pune fundamentul unei vieți perpetue a României. Transilvania este cea mai frumoasă și mai vitală din trupul sfâșiat al națiunii române”.²⁵ Însă, George Barițiu, afirma că această denumire era o diversiune, făcută de adversarii românilor, „care nu uitară a face bărbătește propaganda ideii unui stat dacoromân sau, mai pe înțeles, a unui stat național românesc încheat pe teritoriul vechiului stat al Daciei” cu scop „de a-i compromite pe români în fața monarhului (austriac), a dinastiei întregi și a tuturor bărbaților de stat credincioși dinastiei”.²⁶

c) denumirea „DACO-ROMÂNIA”

- În anii 1848-1849, una dintre cele mai sacre aspirații ale românilor din Transilvania a fost lupta pentru realizarea „Dacoromâniei”, care să-i cuprindă pe toți românii într-un singur stat, independent. Aspirația a constituit o prezență subterană puternică, remarcată mai întâi de străini și, în special de dușmani. Aceștia s-au grăbit să o folosească drept armă împotriva românilor, căci dorința lor de unitate

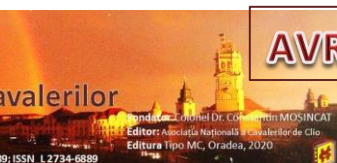
²² Vezi, pe larg, Valentin Borda, Viorica Dutcă, Traian Rus, *Avram Iancu și prefectii săi*, Casa de editură „Petru Maior”, Târgu Mureș, 1997.

²³ Anul 1848 în *Principatele române*, vol. II, București, 1902, p.136-138.

²⁴ Apud, Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul unitar român*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 247.

²⁵ Publicat în „*Revista pentru istorie, arheologie și filologie*”, I, București, 1883, p.134 și urm.

²⁶ Vezi, George Barițiu, *Ideea Dacoromâniei*, ediție îngrijită și prefațată de Mircea-Valer Stanciu, Brașov, Noua Gazetă Transilvană, 1993.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

era privită de toate cele trei imperii interesate (otoman, rus și habsburgic), drept un act inadmisibil, care le-ar leza stăpânirea.

În Transilvania s-a cristalizat și o mișcare distinctă, care și-a propus să realizeze mai întâi unirea românilor din imperiul habsburgic, adică a celor din Transilvania, Banat, Partium și Bucovina, ca prim pas al marii uniri. Tendințele „dacoromâne” generale și acelea ale realizării României austriece (sau intracarpatică) au coexistat permanent în tot cursul revoluției. Impetuoasa mișcare subterană a revoluționarilor români ardeleni a fost susținută și de către revoluționari munteni și moldoveni.

• În primăvara anului 1848, la Craiova a fost înființată Societatea secretă revoluționară, al cărui ctitor era Ioan Maiorescu, originar din Bucurdea Grânoasă, comitatul Alba, refugiat la sud de Carpați, unde a ajuns inspector și profesor la colegiul din Craiova. În timpul revoluției a fost numit de către guvernul provizoriu de la București agent diplomatic al Principatelor danubiene la dieta germană din Frankfurt. Alături de el s-au aflat N. Bălășescu, August Treboniu-Laurian și Simion Bărnuțiu. Societatea avea ca scop declarat unirea Transilvaniei, Moldovei și Valahiei (Țării Românești) într-un singur stat, numit „Daco-România” (Dacoromânia).²⁷ Acest stat urma să reunească, în jurul Moldovei și Valahiei (Țării Românești), Banatul, Transilvania, Basarabia și Bucovina, inclusiv pe românii din Balcani.²⁸ În viziunea lui Ion Maiorescu, „DACOROMÂNIA” se suprapunea peste teritoriul care în antichitate a cuprins cam întreaga Dacie Veche.

• Activarea ideii „Dacoromâniei” s-a produs și ca reacție firească a românilor la forțarea uniunii Transilvaniei cu Ungaria perfectată fără consultarea poporului român. Pentru moldoveni și munteni ideea „Dacoromâniei” mai însemna și o reacție față de pericolul panslav care amenința să transforme respectivele provincii în gubernii rusești. Rusia a înțeles încotro se îndreptau lucrurile, motiv pentru care cabinetul țarist a informat pe față Turcia și Austria că românii ar voi să „restatornicească un regat Daco-Român din Valachia, Moldova, Bucovina, Transilvania și Basarabia”, ceea ce ar da un exemplu „prost” statelor învecinate și ar pricinui căderea Turciei.

Numele „DACOROMÂNIA” a fost susținut și de către revoluționarii moldoveni care au constituit Comitetul revoluționar din Bucovina, dintre care s-au remarcat: Vasile Alecsandri, Costache Negri și Alexandru Ioan Cuza (scăpat de urmărire, trecut prin Blaj, ajuns la Cernăuți!). Comitetul respectiv a intenționat să-și intituleze ziarul pe care preconiza să-l înființeze, „Daco-România”. Un adept înfocat al numelui de „Dacoromânia” au fost revoluționarul moldovean D. Cantacuzino. Într-o scrisoare trimisă lui Lascăr Rosetti, din orașul Baia, acesta arăta că viitorul țărilor române putea fi asigurat doar „prin unire”, încheia cu formula „Trăiască Daco-România”.²⁹

• Nici sașii n-au fost străini de planurile înființării „Dacoromâniei”, deși Al. Papiu Ilarian i-a acuzat că ei i-ar denunța pe români la Viena. Totuși, Daniel Roth, în broșura sa Von der Union und nebenbei ein Wort über eine mögliche dako-romanische Monarchie unter Oesterreichs Krone, difuzată înainte de Adunarea de la Blaj, a făcut profeția că ideea despre o „împărăție dacoromână” nu e o fantomă, și că ea se va împlini peste puțin timp: „Uniunea cu ungurii - spunea Daniel Roth - pentru sași a fost un izvor de nefericire. Pentru aceea mai bine e a părăsi legăturile vechi aducătoare de nefericire și a încheia altă legătură cu oameni toleranți”.

• George Barițiu a afirmat că: dacă autoritățile ar fi putut dovedi cu acte în regulă că intelectualii ardeleni ar susține ideea „Dacoromâniei”, atunci „toată inteligența română din Ardeal ar duce-o pe eșafod numai în trei zile”. El concluziona: „Adversarii pot să stea [și] în cap că o Dacoromânie tot există și va exista totdeauna, iar aceea este Dacoromânia reprezentată și oareșicum încarnată în unitatea limbei și literaturii române”.

• Includerea acestui proiect în programele revoluționarilor români din cele trei țări românești a alarmat cancelariile imperiilor vecine, îndeosebi a Imperiilor țarist și habsburgic, care au început să vorbească despre perspectiva periculoasă a creării unui Imperiu daco-român. Astfel, în 19 iulie (st.v.) 1848, într-o Notă a Ministerului de externe al Rusiei erau reprobate „tendențele românilor de a se uni într-un singur stat daco-român independent”. Această Notă, în fapt, somație imperială, a fost urmată în

²⁷ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 199

²⁸ Aurelia Florescu, *Dacoromânia - Idealul național al tuturor românilor în revoluția de la 1848*, Craiova, 1992

²⁹ N. Adăniloae, *Revoluția de la 1848 și problema unității naționale*, în *Revoluția de la 1848 în țările române* (Culegere de studii), Editura Academiei R.S. România, București, 1974, p. 76-82.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

scurt timp de intervenția armatei imperiale țariste în Moldova și Muntenia, apoi în Transilvania, iar revoluția înăbușită în sânge.

Sunt semnificative și declarațiile tribunului Ioan (Nemeș) Nobili, care fiind arestat și executat în noiembrie 1848, pe când încerca să restabilească prefectura Zarandului, a mărturisit la un interogatoriu că urmărea să „înarmeze populația română în vederea reînvierii imperiului Daco-Român”.

• O anchetă s-a deschis în acest sens, la 19 martie 1849 în București. Întrebările au fost puse Comisiei de cercetare a activităților revoluționare din Principate de către generalul Luders, care se manifestase ca un om înțelept și un simpatizant al românilor ardeleni. Însă, din înaltă poruncă, probabil, a dorit să afle ce relații a avut „Comitetul Național Român de la Sibiu, care plănuia a face o împărăție daco-romană” cu revoluționarii din „Valahia”(Țara Românească).

Răspunsul trebuia dat de Comisia de anchetă pe baza depozițiilor și mărturiilor celor cercetați. La răspuns, se cerea a se avea în vedere orice urme ale vreunor legături „lăturalnice” ale Comitetului de la Sibiu (nominalizați fiind S. Bărnăuțiu, T. Cipariu, N. Bălășescu, N. Bran, I. Micaș și A. T. Laurian) cu „cei mai însemnați revoluționari ai Valahiei”, precum și dacă cele două părți au întreținut corespondență între ele. Comisia trebuia să stabilească „De cumva sunt pricini temeinice care să socoată că lor li se cuvine șimera [himera] împărăției daco-română, căci ei au lucrat spre înființarea acestui plan ? În ce se cuprinde acel plan și cu ce chip se socotea a să aduce într-o îndeplinire ?”. Însă, discreția în ceea ce privește acest aspect al revoluției a fost atât de mare între cei arestați și interogați, încât Comisia nu a reușit să surprindă sau să intercepteze vreo legătură „compromițătoare” între Comitetul din Transilvania și revoluționarii din „Valahia”(Țara Românească).

Persoana asupra căreia s-au abătut cele mai grave suspiciuni a fost Nicolae Bălășescu (însă el lipsise doi ani din București) fiind în Transilvania și chiar membru al Comitetului de la Sibiu. A fost anchetat cu privire la activitatea Comitetului din Transilvania în stare de libertate, interzicându-i-se totuși a părăsi Bucureștiul până la încheierea cercetărilor. În această problemă a fost anchetat și Aron Florian. Răspunsul său în fața Comisiei a fost următorul: „Ca secretar al Comitetului românesc din Transilvania arăt, din cunoștință și cuget curat, că acel comitet n-a stătut în cea mai mică relație cu Țara Românească, nici s-a amestecat în vreun chip, nici directe, nici indirecte în trebile și interesele acestei țări”. Deși Comisia de anchetă nu credea o iotă din cele declarate de Aron Florian, considerându-le „fără nici un temei și meșteșugite”, totuși, n-a avut încotro, căci n-a avut probe pentru a-l putea condamna, iar în final a pus o rezoluție negativă, conchizând: „Comisia îndeplinind cele aci poruncite” nu a putut dovedi vreo relație între revoluționarii de aici cu Comitetul din Sibiu. Declarația lui Aron Florian era una de circumstanță, iar Comisia de anchetă nu s-a înșelat când nu l-a crezut, având în vedere că scrisoarea sa din 10 iunie (st.v.) 1848 către George Barițiu, îl confirma ca pe unul dintre promotorii ideii „Dacoromâniei”. El scrisese că „mai curând sau mai târziu, întreaga românie” „numai în realizarea aceștii idei” va putea să-și găsească mântuirea și să-și asigure existența națională.

*

d) Denumirea „ROMÂNIA”

• Această denumire a fost susținută de Ioan Maiorescu, Costache Negri și junimiști, prin ziarul „Constituționalul”, publicat de „Junimea”. Publicația respectivă susținea, la 19 martie 1848, că „Toate țările locuite de români trebuie să se numească îndeobște România și să formeze un stat, pentru că toate sunt patria românilor și pentru că toți patrioții români, locuitori pe dânsele, formează națiunea românească, care să fie una și nedespărțită. 30

În toiul revoluției și a pregătirii intervenției străine, numele „ROMÂNIA” a fost preluat de revoluționarul moldovean Alecu Russo,³¹ și revoluționarul muntean Dimitrie Golescu,³² aflați în corespondență cu Nicolae Bălășescu, respectiv cu Ion Ghica. Aceștia au susținut „românismul” - ca steag de luptă sub care urma să fie realizată unitatea națională a românilor.³³ Ioan Maiorescu s-a alăturat ideii, propunându-și ca obiectiv de „a familiariza pe oameni cu ideea unei Românie întregi”. În acest sens, l-a rugat pe Al. G. Golescu (Arăpila, Negru), aflat la Paris, să informeze autoritățile franceze că „Rusia ne

30 Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 246.

31 A. Russo, *Scrieri*, ediție P. Haneș, București, 1915, p.308-310.

32 *Anul 1848 în Principatele române*, vol. III, București, 1902, p.297.

33 Vezi, pe larg, Nicolae Bălășescu, *Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei*, Ediție Cornelia Bodea, Bălcești pe Topolog, 1971.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

îmbie cu un regat al României până la Tisa, sub protecțiunea sa și sub un vicerege rus”, care „ar cuprinde cam întreaga Dacie veche”.³⁴

• Ideea de „ROMÂNIE” a prins și la „talpa țării” din Transilvania. De pildă, întorcându-se acasă la Mădărașul de Câmpie, de la Adunarea de la Blaj din 3 mai (st.v.) 1848, Ioan Munteanu, exprima adevărul spus de eruditul George Barițiu, mai simplu, dar tot atât de elocvent: „De acum Ardealul nu mai e Ardeal, ci România”. „Valahii” ardeleni se considerau români. Această realitate a fost consemnată de către baronul ungar Wesselenyi, al cărui centru domenal de la Jibou era înconjurat de sate românești. Acesta a încercat să arate marilor nobilimi ungare consecințele unei răzvrățiri generale a iobagilor, iar în 27 august 1848, în ședința Camerei magnaților a înaintat un proiect de lege, pe care l-a prezentat rostind următoarele cuvinte: „În proiectul meu m-am folosit de cuvântul <Român> în loc de <Valach>, mai ales pentru că ei așa doresc. Cred că e bine să le facem pe voie, dacă putem fără prejudiciu dar mai ales pentru că dânșii într-adevăr sunt descendenții vechilor romani. O dovedește aceasta figura lor, fizionomia lor, trăsăturile obrazului, portul lor, datinile lor și mai presus de toate limba lor. În fine, pentru că ei înșiși în limba lor se numesc pe sine Români”.³⁵

• Unul dintre cei mai aprigi propagatori ai numelui de „român” și „România” a fost Vasile Alecsandri (moldovean după locul de naștere). În luna mai 1848, acesta a redactat broșura „În numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu”, adresată „fraților români din toată România”. În toiul revoluției, el a scris poezia „Deșteptarea României”, în care a vorbit despre unitatea poporului român și i-a îndemnat pe români la unire, prin îndemnul:

„Iată! lumea se deșteaptă din adâncă-i letargie!
Ea pășește cu pas mare cătr-un țel de mult dorit.
Ah! treziți-vă ca dânsa, frații mei de Românie!
Sculați toți cu bărbăție,
Ziua vieții a sosit!”

Tema Unirii Principatelor a fost reluată de către Vasile Alecsandri în „Hora Unirii”, arătând că „Din nenorocire, poporul nostru din Moldova confundă foarte ades numele de ardelean cu cel de ungurean, căci el nu a ajuns a cunoaște cât e de întins pământul locuit de români. El nu știe că dincolo de toate hotarele țării lor, că peste Carpați și până în sânul Ungariei, că peste Dunăre și până în sânul Macedoniei, că peste pârâul Molniței și peste râul Prutului se află tot români (passim. subl. n.) ca dânsul, care au același port, aceleași obiceiuri ca dânsul, și care, într-un cuvânt, sunt frații de același nume și de același sânge! Puțini sunt la număr între români, care au conștiința de întinderea neamului lor, și mai puțini însă, acei care sunt convinși de puterea ce ar dobândi acest neam nenorocit, când toate ramurile lui ar fi readunate pe lângă vechea lor tulpină”.

• Lupta pentru făurirea statului român a fost continuată de către revoluționarii moldoveni care au fost obligați să ia calea pribegiei din cauza represiunii. Astfel, la 24 mai 1848, o seamă de revoluționari moldoveni, printre care Costache Negruzzi și Alecu Russo, au scris la Brașov „Prințiipiile noastre pentru reformarea Patriei!”, în care au cerut „Unirea Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatârnat românesc”.

• În 27 iunie 1848, Eftimie Murgu, cu autorizația guvernului maghiar, a convocat o mare adunare națională la Lugoj, care a votat o moțiune ce prevedea, printre altele, să fie recunoscută „naționalitatea românilor” și să se introducă limba română în toată administrația din Banat.³⁶ Adunarea l-a numit pe protopopul Petrovici din Lipova în funcția de vicar episcopesc pentru dieceza Timișoara, iar pe protopopul Vuia pentru dieceza Vârșețului. Eftimie Murgu a înaintat această moțiune, împreună cu un raport, guvernului ungar. El a arătat că românii din Banat au decis în unanimitate să se desprindă de ierarhia bisericească sârbească și că vor în fruntea bisericii românești reprezentanți ai românilor. Tot el a propus înființarea unui voievodat românesc al Banatului și reorganizarea bisericii românești în jurul mitropoliei românești de la Timișoara.

• În 19 iulie 1848, A. G. Golescu, refugiat la Viena, cunoscând situația din Transilvania, insista pe lângă Nicolae Bălcescu să se organizeze o „frăție secretă și grandioasă, care să se întindă peste toate părțile României și să aibă câțiva capi în fiecare provincie, iar centrul, în București”, „căci i-a venit

³⁴ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 213.

³⁵ „Transilvania”, II, 1903, p. 74.

³⁶ Vezi, pe larg, Dan Berindei, *Revoluția română din 1848-1849*, Editura Enciclopedică, București, 1998.

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

vremea". În 29 iulie 1848, râmnicenii, adunați pe locul actualului Parc „Zăvoi”, au intonat, pentru prima dată într-un cadru oficial, cântecul „Deșteaptă-te, române!”. Tonul l-a dat Anton Pann, aflat pe atunci în oraș, care a adaptat o melodie proprie pe versurile poeziei „Un răsunset” aparținând poetului și revoluționarului ardelean Andrei Mureșanu.

- În august 1848, în „Dorințele partidei naționale din Moldova”, Mihail Kogălniceanu propunea Unirea Moldovei cu „Valahia” (Țara Românească), „o Unire care este dictată atât de vederat prin aceeași origine, limbă, obiceiuri și interese”. El spunea: „...Pe lângă toate aceste radicale instituții, singurele cari ne pot regenera Patria, apoi partida națională mai propune una, ca cunună tuturor, ca cheia boltei, fără care s-ar prăbuși tot edificiul național; aceasta este Unirea Moldovei cu Țara Românească, Unire dorită de veacuri de toți românii cei mai însemnați ai amânduror Principatelor, o Unire pe care, după spiritul timpurilor, cu armele în mână au vroit să o săvârșescă Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, carele și ajunsese a se intitula: Cu mila lui Dumnezeu, Domn al Țării Românești, al Moldovei și al Ardealului”.³⁷

- În ascuns însă, Rusia a procedat pentru a crea o „Românie” pe care să o subordoneze și să o transforme, de fapt, în gubernie. În scrisoarea din 9 septembrie 1848 către A.G. Golescu (Negru), românul ardelean Ioan Maiorescu consemna: „Spune francilor că Rusia ne îmbie cu un regat al României până la Tisa, sub protecțiunea sa și sub un vicerege rus; dar scopul îi este ca să ne apuce și să se împreune cu croații, ca să vină la Marea Adriatică. Dacă Franția nu va lucra în înțelegere cu Anglia, noi nu facem nimic. Austria nu ne va ajuta; iar Germania nu ne poate ajuta, până nu se va constitui puterea centrală”.

- Numele „ROMÂN” și „ROMÂNIA” au fost duse de revoluționarii refugiați în apusul Europei, cu durerea în suflet, dar și cu speranțe de reînviere a marelui proiect politico-statal. În 27 decembrie 1848, românul moldovean Costache Negri, aflat la Paris în mijlocul românilor emigrați și al studenților, se considera „român”. În cuvântarea rostită cu acel prilej, acesta și-a chemat compatrioții la Unirea Moldovei cu Valahia, spunând, printre altele: „Depărtați de dornicul sân al maicei Patrii, fraților români (subl. n.), dulce ne e astăzi a înnoi nepieritoarea amintire a Marelui Ștefan. Trăiască Moldova! Trăiască Valahia! Dar învrednicească-ne Dumnezeu să putem striga într-o zi: Trăiască România unită! ... În visurile mele, înflorit se arată viitorul României. Suntem milioane de români răzlețiți!...Ce ne lipsește ca să ajungem un neam tare? Unirea. Numai Unirea!... Să trăiască Unirea Românilor...”.³⁸

- Manifestări ale luptei pentru realizarea „României” s-au desfășurat și în cursul războiului civil din Transilvania. Astfel, în conferința de la Zlatna din 19 și 20 ianuarie 1849, s-a luat hotărârea ca în Transilvania, Bucovina și Banat „să se lucreze pentru „românism” „ori existând Austria, ori nimicindu-se”. De asemenea, în 18 ianuarie 1849, Alecu Golescu (Albu) i-a scris lui Avram Iancu o scrisoare în care și exprima aceeași aspirație, spunând că: „în amestecătura aceasta grozavă misiunea noastră este a scăpa Românismul, a asigura pe cei 8.000.000 de români și alta este a constitui pe cei 4.000.000 de români de sub Austria”.

- O serie de documente din arhivele vieneze confirmă rolul cheie jucat de Avram Iancu în lupta pentru realizarea „României”. Astfel, în raportul semnat de Thun din 29 octombrie 1849, se arată că în comitatul Aradului și Cenadului „între români domină o anumită fierbere care este întreținută de preoți și emisari; ea are scopul definit să fondeze un mare imperiu românesc până la Tisa, al cărui guvernator sau rege să devină Iancu”. Au fost și cazuri în care „rege al românilor” era indicat a fi Andrei Șaguna sau Simion Bărnuțiu, după cum a stabilit „ancheta Kozma” din vara anului 1848 din Munții Apuseni. În fața acestei comisii, proprietarul de mină Urmosi Ferenc din Roșia Montană a declarat că a auzit de la Gheorghe Cozma a lui Ștefan din Bucium că „în Ardeal trebuie să fie rege român”. Pentru comisia de anchetă constituia circumstanță „agravantă” și o întâmplare cu totul neobișnuită, surprinzătoare, dar plină de semnificații. Este vorba de depoziția chirurgului Sofalvi Josef din Abrud, care a relatat comisiei cum în timpul Adunării de la Blaj, românul Nicolae Gritta a fost la Abrud, acasă la cârciumarul Otves Marton și l-a auzit cerându-le muzicanților de acolo, să cânte imnul regelui român „pentru că regele german nu mai există”. Muzicanții au cântat (incredibil, dar atestat de document) Marseilleza !

- Pentru edificare, este extrem de importantă ancheta de la Arad (Timișoara), făcută la puțin timp de la potolirea revoluției, de către împuternicitul cezaro-crăiesc din Arad. Acesta a scris omologului său din Timișoara, solicitând informații privind populația românească din regiunea de graniță cu

³⁷ Gândirea social-politică despre Unire (1859), București, 1966, p. 44.

³⁸ Mărturisiri despre Unire, București, 1959, p. 466-468.

AVRAM IANCU - 200!

„Valahia” (Țara Românească). Iată cum apare întrebarea din chestionarul-anchetă: «2. Este adevărat că în acea regiune, poporul îl numește „crai” pe Avram Iancu ? Ce fel de vorbe și zvonuri în legătură cu aceasta circulă în sânul poporului ? 3. Este adevărat că această populație crede că se va constitui, aparte, o Țară Românească, ale cărei hotare vor fi stabilite prin intermediul lui Avram Iancu, până la Tisa sau mai încoace și că această țară va avea drept conducător pe Avram Iancu ?».

Teama autorităților habsburgice de mânia și revolta „valahilor” era atât de mare încât au dat dispoziție organelor de anchetă ca cei anchetați să răspundă „nu numai fără a bate la ochi, ci în cel mai strict secret”, „fără ca în afară de cel vizat, dispoziția să fie adusă la cunoștința cuiva”.

e). „Nume de salvare” din ghearele Imperiului rus:

(„România Intracarpatică” sau „România Austriacă Mare”)

- Drept răspuns la obstacolele puse mai ales de Rusia și Turcia în calea făuririi unui stat românesc, s-a intensificat mișcarea pentru o Românie unită sub un prinț austriac și sub protecția Germaniei, pentru care activa Ioan Maiorescu la Viena și Frankfurt. Pe linia acelorași tendințe, familia Hurmuzachi din fruntea Bucovinei, a colaborat strâns cu George Barițiu și Andrei Șaguna, pentru a-i uni măcar pe românii din granițele Imperiului Austriac. George Barițiu, Andrei Șaguna și Mocioni au văzut în această unire și o piedică majoră în calea vreunei alte uniuni a Transilvaniei cu Ungaria, deoarece aceea de la 30 mai 1848 se pulverizase.

- Există două documente care arată intenția unor revoluționari români de a crea o Românie sub protecție austriacă:

- primul: documentul emanat de la Adunarea a treia de la Blaj - memoriul (sau petiția) românilor transilvani adresat Parlamentul Austriei în 26 septembrie 1848; la Blaj, unde s-a strigat „Noi vrem să ne unim cu Țara!”, românii și-au dezvăluit în scris sentimentele, arătând că dorința ardentă era trecerea Principatelor Dunărene sub protecția Austriei; aceasta ar fi dus la înfăptuirea uneia din formulele de realizare a unității naționale, numită în epocă „ROMÂNIA AUSTRIACĂ MARE”, deoarece „România intracarpatică” ar fi fost tot o „Românie austriacă”, mai restrânsă, cuprinzând doar românii din imperiul austriac; acest memoriu a fost redactat, potrivit lui August Treboniu Laurian, „în sensul cum ne-a zis Golescu”, în speranța că glasul a „60.000 de oameni câți au fost la Blaj se va auzi la Viena”; pentru instaurarea „României intracarpatică” urmau să fie făcute importante demersuri diplomatice;

- în Memoriul românilor din 25 februarie 1849 (la baza lui stătea de fapt Memoriul din 26 septembrie 1848) și Apelul către românii din Imperiul Austriac, a fost sintetizată concepția organizării noului stat, autonom și federal.

- În aceste două documente s-a cerut deschis unirea românilor din Imperiu sub sceptrul Austriei, ca parte întregitoare a monarhiei, cu un cap național român politic și bisericesc, administrație națională românească politică și bisericească, adunări și institute naționale, senat român etc. Austria, aflată în dușmănie cu Rusia, a sprijinit proiectul „România austriacă”.³⁹ În acest sens, ministrul Schmerling i-a solicitat lui Maiorescu „oficial” doar proiectul unirii Moldovei cu Valahia (Țara Românească), dar „confidențial”, pe sub mână, a cerut și proiectul unui regat ce urma să-i cuprindă pe toți românii.

- Despre „România” unită sub sceptru austriac este foarte important raportul politic nr.3 al lui Richthofen, din Iași, trimis la 22 iunie 1848 lui von Armin - ministrul afacerilor externe de la Berlin -, în care vorbea despre influența românilor din Transilvania asupra celor din Principate, consemna că „O naționalitate ajunsă astfel la o anumită poziție compactă în mod normal nu se va asimila cu o naționalitate străină, cea maghiară, ci, cu atât mai mult va căuta să atragă spre ea naționalitățile de același neam din țările vecine; ori Moldova și Valahia, precum și Basarabia și Bucovina, cuprind o populație neamestecată de vreo 7 milioane de oameni”. Din această formulă statală adoptată cu scop strategic s-a născut denumirea „ROMÂNIA MARE”, prin care elitele sociale românești au înțeles „ROMÂNIA ÎNTREAGĂ”, adică spațiul Daciei getice.